PRIEŠ 100 METŲ

JONAS MISIŪNAS-ŽALIAS VELNIAS
(1911 01 15–1947 03 11)

Didžiosios Kovos apygardos vadas
Jonas Misiūnas-Žalias Velnias kalėjime.
1946 m.

Paminklinė lenta prie Kaišiadorių geležinkelio pastato mena Didžiosios Kovos apygardos vadą Joną Misiūną-Žalią Velnią, Antrojo pasaulinio karo metais dirbusį Kaišiadorių geležinkelio stoties Kaugonių stotelės apsaugos būrio vadu. Kaišiadorys. J. Misiūno aikštė. Aut. A. Pševaluckas. Atidengta 1997 m. kovo 11 d.

Jonas Misiūnas-Žalias Velnias gimė 1911 m. sausio 15 d. Panevėžio aps. Pušaloto vls. Valmonių k. (Pagirių vnk.). Tėvas buvo kalvis. Šeimoje dar augo 6 seserys ir 3 broliai. Iki kariuomenės Jonas dirbo tėvo ūkyje. 1931 m. išėjo į kariuomenę. Baigęs privalomąją karo tarnybą, tapo liktiniu. Turėjo viršilos laipsnį. Tarnavo Lietuvos kariuomenės husarų pulke Kaune. Vokiečių okupacijos metais dirbo Kaišiadorių vachmistru, Kaugonių geležinkelio stotelės apsaugos būrio vadu. Lietuvos laisvės armijos (LLA) karys. 1944 m. vasario 5 d. įstojo į Lietuvos vietinę rinktinę. Nuo 1944 m. vasario 16 d. – šios rinktinės Marijampolės karo mokyklos kariūnas. Vokiečiams rinktinę išformavus, slapstėsi Musninkų vls. Ukmergės aps. Sovietams antrąkart okupavus Lietuvą, 1944 m. liepos mėn. kartu su šeima apsigyveno Ukmergės aps. Musninkų vls. Janionių k. Suorganizavo partizanų būrį, kuriame liepos mėn. pabaigoje jau buvo apie 200 kovotojų. Būrys veikė Ukmergės ir Trakų apskrityse. Rugpjūčio mėn. jis pavadintas Didžiosios Kovos rinktine. Taikydamas „skrajojančiųjų“ dalinių taktiką, J. Misiūnas su savo būriu nuolatos keliavo iš valsčiaus į valsčių. Nevengė susidūrimų su priešu, naikino sovietų valdžios įstaigas ir aktyvistus. 1945 m. sausio 15 d. susitikęs su LLA Vilniaus apygardos centrinio štabo atstovu mjr. Mečislovu Kesteniu-Serbentu (KGB dokumentuose jis įvardijamas kaip Mykolas Kareckas) Didžiosios Kovos rinktinę perorganizavo į LLA Vilniaus apygardos 5-ąją apylinkę ir vadovavimą jai perdavė M. Kestenui, o pats liko jo pavaduotoju ir štabo 1-ojo operatyvinio skyriaus viršininku. Apylinkės štabas veikė Ukmergės aps. Musninkų vls. Čiobiškio vaikų prieglaudoje. 1945 m. vasario mėn. LLA 5-oji apylinkė buvo pavadinta LLA 5-ąja apygarda. 1945 m. balandžio 13 d. žuvus M. Kesteniui-Serbentui, apygardos vadu tapo J. Misiūnas. 1945 m. gruodžio 1 d. LLA 5-oji apygarda pavadinta Didžiosios Kovos apygarda ir įsteigtos dvi rinktinės: A rinktinė veikė Trakų aps., o B – Ukmergės aps. 1944–1946 m. apygarda leido laikraštėlius „Laisvės keliu“, „Žalia giria“ ir „Nepriklausoma Lietuva“.

J. Misiūnas-Žalias Velnias buvo sumanus, reiklus sau ir bendražygiams, nesutrikdavo sudėtingiausiose situacijose. Kaip prisimena pažinojusieji, tai buvo tvirtas, aukštas (apie 2 m. ūgio), gražus vyras. Kariškai pasitempęs, reiklus sau ir kitiems, bet būryje linksmas, turėjo aštrų liežuvį. Rūpinosi kovotojų ir gyventojų švietimu. Baudė ne tik tautos išdavikus ir priešus, bet ir saviškius, kuriuos pagaudavo plėšikaujant.

NKVD informatorių ir agentų buvo sekamas nuo pat pirmųjų pasirodymo Musninkų vls. dienų. Ne kartą yra gavęs provokacinio pobūdžio raštelių susitikti, legalizuotis, ne kartą į jo gyvybę kėsinosi agentais užverbuoti legalizavęsi partizanai. 1946 m. pavasarį, pasinaudodamas senais tarnybos Lietuvos kariuomenėje pažįstamais, per ryšininkę A. Rumševičiūtę su J. Misiūnu-Žaliu Velniu, kaip Lietuvos Vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų štabo atstovas, ryšį užmezgė Juozas Albinas Markulis, užverbuotas MGB 1945 m. Norėdamas, kad Didžiosios Kovos apygardos vadas būtų karininkas, J. Misiūnas-Žalias Velnias paprašė J. A. Markulį rekomenduoti į šias pareigas patikimą žmogų. MGB agentas pasiūlė Viktorą Pečiūrą-Kapitoną Griežtą (agentą Gediminą). 1946 m. liepos 16 d. įsakymu Nr. 06/24 J. Misiūnas-Žalias Velnias vadovauti apygardai pavedė Kapitonui Griežtui, kuris „vadovavo“ iš Vilniaus, o pats liko jo pavaduotoju. 1946 m. rugpjūčio 14 d., Kapitono Griežto primygtinai kviečiamas, J. Misiūnas-Žalias Velnias atvyko į J. A. Markulio organizuotą visos Lietuvos rezistencijos vadų pasitarimą Viln-iuje ir buvo čia slapta suimtas. Kelis mėnesius po suėmimo su kovotojais dar buvo mėginama „susirašinėti“ Žalio Velnio vardu. Šiai užmačiai žlugus partizanų vadas išvežtas į Maskvą. Manoma, kad 1947 m. kovo 11 d. jis buvo sušaudytas Maskvos Butyrkų kalėjime, nors ši data nėra pagrįsta archyviniais dokumentais. Užkasimo vieta nežinoma.

Žmona Ona Krivickaitė-Misiūnienė kartu su septynmečiais dvynukais Kęstučiu ir Rimgaudu buvo suimta 1945 m. sausio 5 d. Kalėjime ji pagimdė trečią sūnų Vytautą. 1945 m. sausio 10 d. iš kalėjimo išleista, visus tris sūnus paliekant įkaitais. Tuo buvo siekiama, kad ji perduotų vyrui pasiduoti raginantį enkavedistų laišką. Nuvykusi pas partizanus, 1945 m. vasario 4 d. O. Misiūnienė žuvo Ukmergės aps. Musninkų vls. Pigonių k. Slapta palaidota Čiobiškio kapinėse. Palikti įkaitais sūnūs 1945 m. gruodžio mėn. buvo atiduoti į Čiobiškio vaikų prieglaudą, vėliau išvežti į vaikų namus Kaliningrado srityje.

1997 m. gruodžio 22 d. Jonui Misiūnui pripažintas kario savanorio statusas. Lietuvos Respublikos Prezidento 1999 m. gegužės 19 d. dekretu jis apdovanotas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinu (dabar – Vyčio kryžiaus ordino Komandoro didysis kryžius), jam suteiktas pulkininko laipsnis (po mirties).

LGGRTC MD vyriausioji programų specialistė Rūta Trimonienė